

Katyň – příběh o zločinu, který měl zůstat zapomenut

Historická filmová freska Andrzeje Wajdy *Katyň* si po zásluze vybojovala přední místa jako nejlepší zahraniční (případně cizojazyčný) film v nominacích několika mezinárodních festivalů. Chvillemi poetický, v mnoha okamžicích silně naturalistický příběh několika důstojníků Polské armády a jejich blízkých začíná tragickým zářím roku 1939. Tehdy se, na samém počátku druhé světové války, o území našeho severního souseda podělily dva nejbestiálnější evropské režimy minulého století – německý nacistický a ruský bolševický.

Osudy asi 15 000 polských důstojníků, které ruská tajná služba zavlékla na východ, kde je bez řádného soudu brutálně zlikvidovala, jsou proloženy zatčením akademiků jagellonské univerzity v Krakově. Ti jsou, pro změnu, zavléčeni do vyhlazovacích koncentráků nacistů.

Mimořádně silně působí okamžik, kdy se na popravu vlečení důstojníci modlí modlitbu Páně – a i ve chvíli svého největšího utrpení, ponížení a smrti volají „...odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim viníkům“.

Velice zdařile jsou vykresleny charaktery i zápasy postav pozůstalých, které do poslední chvíle (někteří dokonce po celou válku) žijí v naději návratu svých drahých. Především ženy, děti a rodiče těch, kteří je do poslední chvíle odhodlaně bránili. Film, místy protkaný dokumentárními dobovými záběry jak německé tak i ruské propagandy, vykresluje hrdý polský národ, který v zavražděných synech a otcích ztrácí to nejlepší – národní inteligenci, vzdělanost, vznešenost, věrnost a naději budoucnosti. A přesto se nestává národem zlomeným!

Wajda, který se sám vypořádával s temným dědictvím *Katyně*, ukazuje, že oběťmi tohoto zruďného činu byli vlastně všichni Poláci – každý zastřelený důstojník, každý odvláčený akademik, každá žena či dítě, kteří válku s řáděním nacistů i bolševiků přežily. Nakonec je obětí i ten, kdo kývl (ať už ze strachu či z prospěchu) novému režimu, který v zdecimovaném poválečném Polsku zaváděla a kontrolovala NKVD.

Wajdův film je memento, které apeluje na respekt k absolutním hodnotám: lež nelze nazvat pravdou; za pravdu a svobodu budou trpět zejména ti, kdo je skutečně ctí. A závazky k absolutním hodnotám jsou posvátné a nezrušitelné – i za cenu oběti vlastního života.

Katyň je tak holdem statečným důstojníkům, akademikům a především všem pozůstalým, kteří museli být stateční v době, kdy se naděje zcela vytrácela.

I více jak 70 let po válce je potřeba si připomínat, že mocnostem, ať se tváří seabemírumilovněji, nelze nikdy docela věřit. Na Německu i Rusku dodnes spočívá hanba, bolest a ponížení rozdrásaného Polska.

Poselství filmu *Katyň* je jednoznačné: přes všechny oběti a bolesti je potřeba odpouštět, ale je také potřeba zvěrstvo nazvat zvěrstvem a faleš falší... Budiž to inspirací i pro nás a teď.

Petr Plaňanský